

Invandringens arbetsmarknadseffekter

Lärdomar från den internationella litteraturen och svenska resultat

Sverige är ett av de länder inom den Europeiska unionen som har den snabbaste befolkningstillväxten. Det kan delvis förklaras av den omfattande invandringen till Sverige. Kunskapsläget om den invandrade befolkningens arbetsmarknadsetablering i Sverige är idag relativt gott. Däremot vet vi betydligt mindre om vilka effekter invandringen har på den inrikes födda befolkningens ställning på arbetsmarknaden. Denna fråga studeras i DELMI-rapporten "Invandringens arbetsmarknadseffekter" av Mattias Engdahl, fil dr i nationalekonomi vid Uppsala universitet.

Syfte med studien

Syftet med den här rapporten är trefaldigt. Ett första syfte är att utifrån ett teoretiskt perspektiv klargöra hur invandringen kan påverka mottagande arbetsmarknader. Rapportens andra syfte är att diskutera de vanligaste metodologiska ansatserna för att undersöka om invandringen har en effekt på mottagande arbetsmarknader och att sammanfatta

vad vi kan lära oss utifrån den befintliga forskningslitteraturen. Ett tredje och sista syfte är att försöka besvara frågan om, och i så fall hur, invandringen till Sverige har påverkat den redan befintliga befolkningens arbetsmarknadssituation i termer av sysselsättning och löner. I rapporten presenteras, med andra ord, både en sammanfattning av forskningsläget på området och nya empiriska analyser.

Invandringens teoretiska arbetsmarknadseffekter

Invandringen bidrar bland annat till att fler personer befinner sig på arbetsmarknaden. Det kan påverka sysselsättning och löner för den befintliga befolkningen, eftersom arbetsutbudet ökar. En anpassning neråt av sysselsättningsgraden och lönenivån bland den inrikes födda befolkningen är därmed en möjlig effekt av ökad invandring. Som ett sätt att möta den ökade konkurrensen på arbetsmarknaden är det även möjligt att delar av den inrikes födda befolkningen väljer att flytta till mindre konkurrensutsatta arbetsmarknadsregioner, vidareutbildar sig, eller specialiserar sig inom sina yrken. Om invandringen påverkar sammansättningen av befolkningen i termer av utbildning eller andra färdigheter, kan det även påverka hur företag organiserar sin produktion.

Invandring kan även leda till ökad produktivitet. Dels för att den invandrade arbetskraften kan fungera som komplement i produktionen av varor och tjänster - effekter som kan stärkas om delar av den befintliga befolkningen vidareutbildar sig eller specialiserar sig inom sina yrken. Dels för att invandring kan leda till ökad innovationskraft, eftersom en mer heterogen befolkning kan innebära att antalet nya idéer och tankar i eko-

nomin ökar. Invandring kan även leda till ett ökat handelsutbyte med andra länder.

Kunskap från internationell forskning

Rapporten beskriver de vanligaste metoderna för att undersöka om och hur invandringen påverkar mottagande arbetsmarknader, samt ger en sammanfattning av den empiriska forskningslitteraturen på området. Frågan har fått stor uppmärksamhet under de senaste decennierna, och det finns idag många internationella studier som behandlar frågan. Hittills har det dock saknats studier baserade på svenska data.

Forskningen om invandringens arbetsmarknadseffekter uppvisar blandade resultat. Det finns studier som visar att invandringen har begränsade effekter, men också studier som pekar på att effekterna av invandring är negativa och betydande. En delförklaring till de blandade resultaten är att olika mätmetoder ger olika resultat och genomgången visar att den vetenskapliga diskussionen kring hur invandringens arbetsmarknadseffekter bör mätas är långt ifrån avslutad. En återkommande slutsats är dock att arbetsmarknadseffekterna tenderar att vara mer negativa för grupper på arbetsmarknaden som har egenskaper som liknar den invandrade ar-

betskraften, till exempel tidigare invandrade och lågutbildade.

Invandringens effekter på den svenska arbetsmarknaden

I rapporten undersöks även vilka effekter invandringen till Sverige har haft på sysselsättningsnivån och lönerna bland de inrikes födda. Analysen bygger på svenska registerdata och är den första svenska studien som försöker besvara frågan, kanske för att den är svår att besvara rent metodologiskt. Resultaten pekar på att sysselsättningsutvecklingen och löneutvecklingen bland grupper där invandringen varit relativt omfattande, har varit svagare än för grupper som varit mindre exponerade för invandring. Invandringen till Sverige tycks alltså på kort sikt ha bidragit till en något lägre relativ sysselsättningsnivå och genomsnittlig lön för inrikes födda än vad som annars skulle ha varit fallet. Effekten verkar drivas av en ökad konkurrens via invandring från Sveriges nordiska grannländer. Detta är rimligt då invandrare från våra nordiska grannländer sannolikt är närmare substitut till den inrikes födda arbetskraften än andra invandrargrupper. Det är alltså inte flykting- och anhöriginvandringen som verkar driva de skattade effekterna. Effekterna tycks också vara något

större för grupper med en relativt svag ställning på arbetsmarknaden, såsom lågutbildade och låginkomsttagare. Vilka effekter invandringen ger upphov till på längre sikt eller med avseende på andra utfall har inte studerats.

Lärdomar för politiken

Av flera anledningar är det komplicerat att dra slutsatser om hur arbetsmarknads- och migrationspolitik bör utformas eller omformas utifrån resultaten i denna studie. En viktig anledning till det är att invandring kan ha effekter på samhället och ekonomin på en mängd olika sätt utöver vad som stått i fokus i denna studie. Invandringens långsiktiga effekter kan också skilja sig från de kortsiktiga. Här studeras effekter på kort sikt.

Ett viktigt kunskapsbidrag är att invandringen till Sverige under den studerade tidsperioden verkar ha haft en relativt begränsad effekt på den inrikes födda befolkningens arbetsmarknadssituation, ett resultat som är förenligt med många internationella studier. Studien visar dock att invandringens effekter på den svenska arbetsmarknaden verkar påverkas av vilken typ av invandring det rör sig om. Resultaten pekar på att det är invandringen från Norden, snarare än flykting- och anhöriginvandring, som har haft en

inverkan på sysselsättning och löner för den inrikes födda befolkningen negativt. Detta är ett rimligt resultat, eftersom det ofta tar lång tid för flyktingar och deras anhöriga att etablera sig på arbetsmarknaden. Den potentiella konkurrens-effekten är därmed på kort sikt sannolikt lägre än från nordiskt födda invandrare. Det innebär att det är den fria rörligheten inom Norden, men sannolikt även inom EU, som bör vara av intresse vid en diskussion om invandringens arbetsmarknadseffekter, snarare än exempelvis flykting- och anhöriginvandring. I varje fall om man är intresserad av hur den inrikes födda befolkningens arbetsmarknadssituation påverkas av invandringen till Sverige.

Studien visar också att invandringen till Sverige verkar ha påverkat olika grupper av den inrikes födda befolkningen på olika sätt: grupper med svagare ställning på arbetsmarknaden, såsom lågutbildade och låginkomsttagare, verkar ha påverkats mer av konkurrensen från de som har invandrat. Studien visar exempelvis att de skattade effekterna verkar vara mer omfattande för lågutbildade än högutbildade, samt att invandringen verkar ha haft en något mer negativ inverkan på individer med låga arbetsinkomster. De skattade effekterna bör dock betraktas som begränsade även för dessa grupper.

Tidsdimensionen är också viktig. Även om invandringen på kort sikt verkar ha haft en viss negativ effekt på löner och sysselsättning för grupper på arbetsmarknaden som är mer exponerade för konkurrens från invandrad arbetskraft, innebär det inte nödvändigtvis att denna effekt kvarstår på längre sikt. På längre sikt är den svenska ekonomin troligen långt mer dynamisk. Ett ökat arbetsutbud kan absorberas genom att företag bygger ut sin produktion, förändrar den mix av varor och tjänster som de producerar eller genom en anpassning av produktionsprocessen. Grupper som exponeras för en högre grad av konkurrens kan också svara genom att vidareutbilda sig eller specialisera sig inom sina yrken, vilket i förlängningen kan leda till en ökad produktivitet i ekonomin. En mer blandad befolkning skulle också kunna leda till ökad produktivitet genom en ökad innovations-takt eftersom invandringen innebär att den befintliga befolkningen exponeras för nya tankar och idéer. Invandringen kan möjligen även leda till ett utökat handelsutbyte med andra länder. Om invandringen till Sverige på längre sikt har en positiv inverkan på den inrikes födda befolkningens arbetsmarknadssituation är dock en öppen empirisk fråga. I dagsläget vet vi alltså inte om de möjliga positiva effekterna på lång sikt överstiger de konkurrens-effekter som invandringen kan ge upphov till.

Mattias Engdahl, "Invandringens arbetsmarknadseffekter"
Delmi Rapport 2016:2
Hela rapporten finns tillgänglig på www.delmi.se

